

ISSN: 3060-4613

13.00.00
13.00.01
13.00.02
13.00.03
13.00.04
13.00.05

13.00.06
13.00.07
13.00.08
13.00.09
07.00.00
19.00.00

01.00.00
02.00.00
03.00.00
09.00.00
10.00.00
11.00.00

№6/2025

M AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogik, psixometodologik va tabiiy fanlarga
ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 694 sahifa,
5-iyun, 2025-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapiirjanovna – Nizomiy nomidagi O'zbekiston milliy pedagogika universiteti rektori

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Umarova H.O' – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (PhD)
Somurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F.O. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'icha falsafa doktori (PhD)
Panjijev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Rector of the Nizami National Pedagogical University of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Umarova H.O'. – Minister of Preschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Woogyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F.O. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – doctor of philosophy (PhD) in psychology

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali Oliy attestatsiya komissiyasining 26-08-2024-yildagi №11-05-4381/01-Kengash tavsiyasiga ko’ra, pedagogika fanlari bo’yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning tadqiqot ishlari yuzasidan dissertatsiyalarining asosiy ilmiy natijalarini chop etish uchun tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro’yxatiga kiritilgan.

Asos: OAK Pedagogik texnologiyalar va psixologik tadqiqotlar bo’yicha ekspert kengashi tavsiyasi (29-10-2024-y.; №10); OAK Tartib-qoida komissiyasi qarori (30-10-2024-y., №10/24); OAK Rayosatining qarori (31-10-2024-y., №363/5).

“Maktabgacha va maktab ta’limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo’yicha
ro’yxatdan o’tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Iqim o'zgarishi muammolari va "yashil ko'nikmalar"ning rivojlanishi.....	14
<i>Abdurashit Karimovich Avliyaqulov</i>	
TTJlardagi qizlarni qo'llab-quvvatlash, mavjud ijtimoiy-axloqiy muammolarni hal etish bo'yicha ilg'or xorijiy mamlakatlar tajribasini o'rganish.....	18
<i>Xasanboy U. Abdusamatov</i>	
Integrativ yondashuv bo'lajak o'qituvchilarda ijodiy va tahliliy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishning asosiy omili	26
<i>Jalilov Nodirjon Azamatovich</i>	
Maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalarning sibling munosabatlari diagnostikasi.....	30
<i>G'ayibova Nargiza Anorbayevna</i>	
Oliy ta'lim muassasalarida ta'lim sifati va samaradorligini oshirishning muhim omillari	33
<i>Hakimova Gulmira To'xtatosheva</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda ijtimoiy-madaniy kompetentlikni muzey pedagogikasi vositasida rivojlantirishning pedagogik-psixologik jihatlarini	37
<i>Marayimova Kibriyoxon Islomjon qizi</i>	
Iqtisodiy savodxonlikni oshirishda o'zbek tilining ta'siri	41
<i>Yuldasheva Dilnoza Bekmurodovna</i>	
Сторителлинг как инструмент формирования ценностных ориентаций старшеклассников	44
<i>Умрихина Виктория Игоревна</i>	
Формирование эстетических предпочтений учащихся музыкальных школ в условиях инклюзивного образования на основе стилевого подхода	52
<i>Ахунова Умида Ойбековна</i>	
Sun'iy intellektning ta'limga integratsiyasi: o'qitish va boshqaruvdagi o'rni	55
<i>Abduxamidova Muyassar Xalimjon qizi</i>	
Buxorodagi jadidchilik harakatining o'ziga xosligi va maktablardagi ta'lim tizimi.....	60
<i>Axrоров Ixtiyor Doniyorovich</i>	
Inklyuziv ta'lim sharoitida imkoniyati cheklangan bolalarning moslashuvida oila va maktabning roli	63
<i>Dadaboyev Jahongir Sherdil o'g'li</i>	
Влияние длительной госпитализации на образовательную траекторию ребенка: междисциплинарный подход	67
<i>Сайфутдинова Насиба Нурматовна</i>	
O'yinning bola faoliyati sifatidagi mohiyati va o'ziga xosligi.....	75
<i>Otasheva Lola Shoto'rayevna</i>	
Psixologik tadqiqotning umummetodologik va xususiy metodologik tamoyillari	78
<i>Xodjimatoва Nazira Toshmatovna, Mallayeva Gulshoda Maxmudjonovna</i>	
Rivojlanishida nuqsoni bor bo'lgan bolalarni ijtimoiy hayotga tayyorlashda inklyuziv ta'limning o'rni	81
<i>B. Xusniddinova</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida loyihaviy tadqiqotchilik ko'nikmalarini rivojlantirish	85
<i>Zulaykho Samatovna Ro'ziyeva</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining og'zaki va yozma nutq ko'nikmalarini dars jarayonida rivojlantirish texnologiyasi	89
<i>Xudaybergenova Nawrizbiyke Qanat qizi</i>	
Sonlarni obrazlar bilan bog'lash orqali mantiqiy va ijodiy fikrlashni rivojlantirish metodikasi.....	92
<i>Kalekeeva Sarbinaz Turkmenbaevna</i>	
Methodology of Teaching English to Preschool Children	96
<i>Khurshida Tojimurodova</i>	
Malaka oshirish jarayonida yo'riqchilarning kasbiy kompetentligini takomillashtirishning ijtimoiy zaruriyati..	100
<i>Ch. B. Nalibayeva</i>	
O'qituvchilarning o'quvchilar bilan hamkorlik munosabatlari	103
<i>G'aniyeva Sayyora Saidmurod qizi</i>	
Falsafada haqiqatni izlash: empirizm va rasionallizmning o'rni.....	106
<i>Boymirzayeva Xurshida Sobirovna</i>	

Raqamli ta'lim muhitida boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun axborot bilan ishlashni o'rgatishning didaktik asoslari.....	110
Ismoilov Ravshan Yakubjon o'g'li	
An Evaluation of the Impact of The Theme-Based Approach on Young Learners' Speaking Development..	113
Khamraeva Gulchekhra Ibrakhimovna	
O'smirlar o'rtasida o'zaro hamkorlikni rivojlantirishga ta'sir etuvchi omillar.....	118
Majidov Jasur Baxtiyarovich, Xolmatova Dilorom Vahobjon qizi	
Informatika fanini o'qitishda mobil dasturiy vositalaridan foydalanish imkoniyatlari	123
Jo'rayev Ilhom Isxoqovich	
Muqimiy asarlari vositasida talabalarda kitobxonlik tizimini rivojlantirishda innovatsion texnologiyalardan samarali foydalanish	126
Muxlisa Satriiddinova Muhitdinova	
Korpus lingvistikasida lingvostatistik tahlil metodi	132
Nuriddinov Abrorbek Sayfiddin o'g'li	
Bo'lajak o'qituvchilarni ruhlantirish va o'ziga bo'lgan ishonchini oshirishda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish	136
Umarova Feruzabonu Bobir qizi, Samandarova Dildora Javlon qizi	
Tizimli-faoliyatli yondashuv asosida umumpedagogik akt kompetentlikni shakllantirish muammosining nazariy-metodologik jihatlar.....	139
Saloxiddinova Umidaxon Mansurjon qizi	
Nutqiy kamchiliklarni kamaytirishda o'yinlarning o'rni.....	143
Jabborova Oltinoy	
Matn bilan ishlash bosqichlari va ularning ingliz tilini o'rgatishdagi didaktik ahamiyati	146
Soliyev Umidjon Yulchivoyevich	
Ta'lim tizimini boshqarishda talabalar boshqaruvining qiyosiy tahlillari	150
Uzaqov Nomozali Hamdamovich	
Zamonaviy ta'lim muassasalarida pedagoglarning boshqaruv malakasini rivojlantirish yo'llari	153
Z. M. Zarifova	
Rossiya imperiyasining Surxon vohasi qishloq xo'jaligi va irrigatsiya tizimidagi siyosati tarixi	159
Abdurashidov Anvar Abdurashidovich	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlari katta guruh tarbiyalanuvchilarini badiiy adabiyot bilan tanishtirish texnologiyalari.....	164
Axmadaliev Sidiqjon Yigitalievich	
Ota-onalarning ta'lim sifatiga ta'siri.....	167
Axmadqulova Ozodaxon Xamidullo qizi	
Surxon voxasi toponimlarining tarixshunosligi.....	170
Boboyeva Sitora Ro'zimaxmatovna	
O'zbek etnopedagogikasi rivojlanishining nazariy asoslari.....	174
Davlatova Shaxnozaxon Doniyor qizi	
Sihatgohlarda davolanuvchilar salomatligini saqlashda jismoniy tarbiya vositalaridan samarali foydalanish texnologiyalari.....	178
G'aniyev Suxrob Abduvali o'g'li, Ergashov Shoxrux Yusuf o'g'li	
Ikkinchi jahon urushi davrida Surxon vohasi ayollarining maorif va madaniyat sohasiga qo'shgan munosib hissalari.....	183
Hakimova Muyassar Rashidovna	
Kitob mutolaasining pedagogik-psixologik asoslari	188
Il'yasova Dilshoda Akmal qizi	
O'zbekiston tarixini o'qitishda zamonaviy pedagogik texnologiyalar, Turkistondagi siyosiy jarayonlar, Turkiston muxtoriyati.....	191
Isaev Oybek Axmed o'g'li	
Boshlang'ich ta'limda ona tili fanidan mustaqil ishlarni tashkil etishda matnlar ustida ishlash metodikasi....	195
Iskandarova Maftuna Quvondiq qizi	
Sinfdan tashqari tadbirlarda o'smir yoshdagi o'quvchilarning ijtimoiy tashabbuskorligini tarbiyalash metodi.....	199
Latipova Nigoraxon Isakovna, Ibraimov Xolboy Ibragimovich	
Tarixni o'rganishda yordamchi tarixiy fanlarning ahamiyati	202
Maxmatkulova Nozikoy Choriyevna	

Increasing the Efficiency of Economic Education Through Project-Based Educational Technologies	210
Nurmatova Maftuna Ilkxamovna	
Rassom O'rol Tansiqboyev asarlari vositasida maktabga tayyorlov guruhi bolalarini tabiat manzarasini chizishga o'rgatish.....	213
Po'latov Foziljon Usibjonovich	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida lingvistik kompetensiyasini rivojlantirishda raqamli ta'lim vositalarining o'rne.....	216
Qayumova Odinoxon Buvarayim qizi	
Milliy o'zlikni anglashni shakllantirishning pedagogik asoslari.....	219
Sa'dullayeva Sarvinov Ubadullo qizi	
Neyrodinamik gimnastikalar yordamida o'quvchilarning matematik tafakkurini rivojlantirish.....	223
Sanobar Ibragimovna Kenjayeva	
Talabalarni ma'naviy tarbiyalash diagnostikasi va korrektsiyasi	228
Saotmuradova Zebo Yuldash qizi	
Musiqiy-nazariy fanlarni o'qitishda axborot kommunikatsiya texnologiyalarini qo'llashning xususiyatlari	232
Shukurova Nilufar Gayratovna	
Maktabgacha ta'lim direktori shaxsiy kompetensiyasini rivojlantirish bo'yicha ilg'or xorijiy tajribalardan foydalanish.....	237
Ravshanova Nargiza Norboyevna, Suvonova Sohiba Eshquvvat qizi	
Surxon vohasining ijtimoiy hayotida sog'lomlashtirish oromgohlarining o'rne	241
Tilovov Qorjov Bekbayevich	
O'quvchilarning ma'naviy immunologik tarbiyasini shakllantirishning ilmiy asoslari	248
Toshmamatova Shoxsanam Muzaffar qizi	
Theoretical Foundations, Essence, Content and Forms of Economic Education for Students of Grades 5-6 of Secondary Schools	251
Turakhanov Oybek Davlataliyevich	
Tarbiyachining shaxsiy fazilatlari va pedagogik mahorati	257
Usarova Muborak Xabibulla qizi, Abduraxmanova Matluba Kamoliddin qizi	
Boshlang'ich ta'limda kommunikativ yondashuvga asoslangan o'qitish metodlarini takomillashtirish usullari.....	260
Xoliqova Matluba Mardon qizi	
Xorijiy tillarni o'qitishning zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish jarayonini takomillashtirishning shakl, metod va vositalari	263
Xudoyqulova Sevara Yorqul qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ma'naviy tarbiyasida xalq pedagogikasi an'analaridan foydalanish	266
Yunusova Dildoraxon Xikmat qizi	
Boshlang'ich sinf o'qituvchilarining tanqidiy fikrlashini rivojlantirish.....	270
Yusufaliyeva Gulnora Abdurahmonovna	
Способы и средства обучения ценности времени в младших классах (на уроках русского языка).....	275
Ниязова Хилола Хаят кизи	
Психологические, лингвистические и педагогические компоненты в раннем обучении иностранным языкам в эпоху цифровизации образования	278
Турдикулова Эъзозхон Эркинжон кизи	
5–7-sinflar ingliz tili darsliklaridagi muloqot matnlarining tahlili.....	281
Abdumurodova Dilnoza Azimjon qizi	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining intellektual ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasini takomillashtirishning mazmuni.....	284
Abduraxmonova Noila Nasim qizi	
Boshlang'ich ta'lim yo'nalishida tabiiy fanlar nazariyasi va metodikasi fani rivojlanish tarixi	289
Abduraxmonov Zaribjon Mansurovich, Umaraliyeva Baxtilaxon Raxmonali qizi, G'ofurova Zarnigorxon Shuxratovna	
Informatika darslarida o'quvchilarni ma'naviy-axloqiy tarbiyalashning nazariy asoslari	293
Ahmadova Kamola Ahmad qizi	
Methodology for Increasing the Efficiency of Training 10–12-Year-Old Tennis Players	297
Akhmedova N. I.	
Musiqqa ta'limi yo'nalishi talabalarida ingliz tili fani doirasida kasbiy-muloqotni rivojlantirish tamoyillari	301
Ashurova Zulayxo Erkinovna	

Pedagogik oliy ta'limda "tasviriy faoliyatga o'rgatish metodikasi" modulini o'qitishning pedagogik va metodik xususiyatlari.....	306
Boliyeva Lola Shukurovna	
O'zbek tilida rang bildiruvchi leksik birliklarning tarixiy-etimologik tahlili.....	309
Rahmon Ernazarov	
Maktabgacha ta'limda kompyuter texnologiyalari orqali bolalarning intellektual rivojlanishini ta'minlash	313
G'ulomova Muxlisa Ulug'bek qizi	
Maktabgacha ta'lim muassasasida huquqiy tarbiyani amalga oshirish yo'llari	317
Karimova Umida Sharopovna	
Raqamli ta'lim muhitini shakllantirish asosi sifatida kichik maktab o'quvchilariga informatika va axborot texnologiyalarini o'qitishning o'quv-uslubiy ta'minoti.....	322
Mamajanov Raxmatilla Yakubjanovich, Aliyev Mahmud Muso o'g'li	
Использование личностно-ориентированных образовательных технологий в дошкольном образовании	327
Мирзатова Гулшода Худойбердиевна	
Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarligini innovatsion pedagogik texnologiyalar asosida rivojlantirish mohiyati.....	332
Najmiddinova Saodat Abduvohid qizi	
Ta'lim jarayonida mozaika texnologiyasi asosida bo'lajak o'qituvchilarning intellektual kompetentligini rivojlantirish.....	335
O'rinov Rustambek Yoqubjonovich	
Oilaviy munosabatlarga ijtimoiy-psixologik ta'sirlar va ularning ahamiyati	340
Otanazarova Muhayyo Uktamova	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlari sharoitida bolalarning harakat faoliyatini maqsadli rivojlantirish texnologiyasi	344
Radjapova Gulbahor Mamatraimovna	
Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarda refleksiv ko'nikmalarini shakllantirish metodik muammo sifatida...	348
Raxmonova Iroda Samijonovna	
Voleybol sport seksiya mashg'ulotlarini tashkil etishda ishlab chiqilgan ilmiy-metodik dastur va anketa so'rovi natijalari tahlili	352
Sulaymonov Jahongir Solijonovich	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining adabiy va nutqiy kompetensiyalarni rivojlantirishda interfaol va kollaborativ metodlar qo'llanilishi	361
Temirova Iqbol Sadriddinovna	
Zamonaviy gumanitar bilimlarda "axborot kompetentligi" tushunchasining tarixiy-mantiqiy tahlili.....	365
Xoshimova Xulkaroy Xoshimjon qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning o'quv-bilish faolligini rivojlantirishda bolalar adabiyotidan foydalanish metodikasini takomillashtirish.....	369
Yuldoshova Mehriniso Ochildiyeвна	
Gumanitar fanlarda milliy folklardan foydalanishning ahamiyati.....	372
Abduxakimova Maxfuza Abduraxmonova	
Методика усовершенствования коммуникативной толерантности детей в процессе изучения русского языка и литературы в начальных классах	376
Тошматова Мукаррам Джумановна, Дадаева Фируза Акрамовна	
Психологические, лингвистические и педагогические компоненты в раннем обучении иностранным языкам в эпоху цифровизации образования	380
Турдикулова Эъзозхон Эркинжон кизи	
Формирование коммуникативных умений учащихся младших классов средствами филологических наук	383
Хожиева Малика Хусниддиновна	
The Formation of Syntactic Paradigmatics	388
Turdiyeva Nilufar Anvarovna	
Oliy ta'limda zoologiya fanini innovatsion pedagogik texnologiyalar asosida o'qitish metodikasini takomillashtirish.....	391
Xonnazarova Mamlakat To'liqinova	
O'zbek kurashchilarining kurash usullari va taktik harakatlarini o'zlashtirish darajalari.....	395
Qon'irbaev Dastan	

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida atrof olamga nisbatan mas'uliyatliklikni takomillashtirish mexanizmi	399
<i>Abdulahkimova Fotima Turduqil qizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalar kreativ fikrlashini rivojlantirishning pedagogik-psixologik qonuniyatlari	403
<i>Abdusattorova Umida Abdusamat qizi</i>	
Raqamli dasturiy vositalari asosida organik kimyo fanini o'qitish jarayonini tashkil etish yo'nalishlari	406
<i>Ametova Guljamila Elbrusovna</i>	
Fanlararo aloqadorlik asosida tayanch kompetensiyalarini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari...	410
<i>Babayeva M. A.</i>	
Rahbarning kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishni boshqarish chora-tadbirlari.....	413
<i>Bagmatov Davlatjon</i>	
Rivojlanayotgan davlatlarda ota-ona va farzand munosabatlari.....	418
<i>Bobojonova Nazira Merganboy qizi</i>	
Huquqiy fanlarni innovatsion o'qitish usullarining afzalliklari	422
<i>Dauletbaeva Jadiraxan Aliy qizi</i>	
Ona tili o'qituvchilarining nutqi bilan bog'liq muammolar va unga doir yechimlar	426
<i>G'. Do'stmurodov</i>	
Barqaror rivojlanish kontekstida maktabgacha ta'lim: bolalarda ekologik ongni shakllantirish.....	430
<i>Hoshimova Dilnoza Boymirzoyevna</i>	
Duduqlanishni bartaraf etishda kompleks yondashuv	433
<i>Ibroximova O'g'iloy Inomjon qizi</i>	
Transformatsiya-lashayotgan jamiyatda yoshlarning shaxsiy resurslari va psixologik barqarorligi	437
<i>Irisbayeva Qunduzxon</i>	
Talabalarda kasbiy kreativlik ko'nikmalarini shakllantirish samaradorligi va uning natijalari	440
<i>Ismanova Ma'mura Abdumo'minovna</i>	
Maktabgacha yoshdagi serebral falajli bolalarda nutq va motorikani rivojlantirish	444
<i>Isodullayeva Iqboloy Sodiqjonovna</i>	
Talabalarining intellektual-kognitiv salohiyatini rivojlantirishda kredit-modul tizimining pedagogik jihatlari ..	447
<i>J. Otepbergenov</i>	
Yashil suvo'tlar (Chlorophyta) bo'limini o'qitish metodikasi	451
<i>M. N. Xayitova</i>	
Bo'lg'usi pedagoglarda empatik kompetensiyalarni rivojlantirish: zamonaviy yondashuvlar va amaliy strategiyalar	457
<i>Mambetkarimova Indira Polatbaevna</i>	
An Analysis of the Present-Day use of English Folklore in Education.....	460
<i>Maxsudaliyeva Ranokhon Bakhodir qizi</i>	
Yoshlarda kasbiy motivatsiyani shakllantirishning psixologik xususiyatlari	463
<i>Mirzaxmatova Sayyora Saydaxmatovna</i>	
Kasbiy kompetensiya tushunchasi va uning mohiyati	466
<i>Mirzayeva Faroxat Odiljonovna</i>	
Boshlang'ich sinfdan matematika o'qitishni tashkil qilish shakllari	471
<i>Norquvatova Diyora Davron qizi</i>	
Zamonaviy ta'limda inklyuziv yondashuvlar: o'qituvchilarning kasbiy tayanchlarini takomillashtirish.....	475
<i>Olimova Nodirabegim Ibrohimjon qizi</i>	
Jadidlar ta'lim orqali jamiyatni o'zgartirishga intilganlari, ularning maqsadlari va erishilgan natijalar.....	479
<i>Omonov Asliddin Sunnatovich</i>	
O'zbek tilida rang bildiruvchi leksik birliklarning tarixiy-etimologik tahlili.....	481
<i>Rahmon Ernazarov</i>	
Boshlang'ich ta'lim – inson kamolotining ilk poydevori!	485
<i>Ravshanova Ra'no Raup qizi</i>	
Bo'lajak tarbiyachilarning kasbiy kompetensiyasini shakllantirishda zamonaviy raqamli texnologiyalardan foydalanish	489
<i>Saidova Dilnoza Baxtiyor qizi</i>	
Mental arifmetika orqali bolalar intellektini rivojlantirishning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari	493
<i>Saydaliyeva Umidabonu Sharifjon qizi</i>	
Innovatsion ta'lim sharoitida boshlang'ich sinf ona tili darslarining samaradorligini oshirish muammosi	496
<i>Sharipova Sevara Erkin qizi</i>	
CEFR doirasida arab tilida yozma nutq kompetensiyasini baholash mezonlari va amaliy usullar	499
<i>Sindarova Malika Aziz qizi</i>	

VARK ta'lim modelining pedagogik oqibatlari	503
<i>Temirova Mushtariybonu</i>	
Kasbiy rivojlanish soatlarida boshlang'ich sinf o'qituvchilarining metodik tayyorgarligini rivojlantirish	507
<i>Temirova Rushana Ravshan qizi, Nishonova Durdona Olimjon qizi</i>	
Teaching on Empty: Burnout Challenges in Elt Classrooms	511
<i>Usmanova Nilufar Xasan qizi</i>	
Ona tili ta'limini tashkil etish jarayonining ilmiy-nazariy tendensiyalari	514
<i>Uzoqova Maftuna Abdirazzoqovna</i>	
Критическое мышление в контексте эмоционального интеллекта	518
<i>Нажмудинова Мадина Халимовна</i>	
Реформа образовательной системы для повышения качества и доступности образования, как одна из целей устойчивого развития	521
<i>Аскарова Ф. А.</i>	
Yengil atletika sport turida uzunlikka sakrovchilarni mashg'ulot jarayonida tezkor-kuch sifatlarini rivojlantirish uslubiyati	528
<i>Ro'zmetov Rasul Tangirberganovich</i>	
Nutq – ijtimoiy taraqqiyot omili sifatida: maktabgacha yoshdagi bolalarda shakllanish bosqichlari va yondashuvlar	532
<i>Sharipova Guzal Sodiqovna, Xabibullayeva Maftunaxon Vaxobjon qizi</i>	
Maktabga tayyorlov guruhi tarbiyalanuvchilarida multimedia vositalari orqali nutq madaniyatini shakllantirish modeli	535
<i>Abduvaliyeva Farida Salimjon qizi</i>	
Yoshlarni ijtimoiy-pedagogik hamkorlikda tarbiyalash tendensiyalari	539
<i>Abirova Umida Nazarovna</i>	
Tanqidiy fikrlash: tushunchasini tahliliy idrok etish	543
<i>Akabiroya Mexriniso Baxtiyorovna</i>	
Nutq nuqsoniga ega bolalar diqqat xususiyatlari	547
<i>Akbarova Ziyoda Qurbonjon qizi</i>	
Milliy tarbiya asoslari fanini o'qitishning amaliyotdagi holati	550
<i>Alisher Tursunov</i>	
Oliy ta'lim muassasalarida ta'lim sifatiga ta'sir etuvchi asosiy omillar va ularni bartaraf etish yo'llari	554
<i>Beketov Nurseit Alijan o'g'li</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining atrof-muhitga ekologik munosabatini oshirishda ekskursiya mashg'ulotlarini o'tkazishda raqamli texnologiyalarning o'rni	558
<i>Bovanova Umida Abduvahabovna, Meliqulova Oybahor Farhod qizi</i>	
Neyropedagogika va zamonaviy ilmiy yondashuvlar	564
<i>Duschanova Nilufar Sabirbayevna</i>	
O'yin texnologiyasi asosida bolalarda muloqot madaniyatini rivojlantirish	567
<i>Eshmuratova Gauxar Maxsudovna</i>	
Maktabga tayyorlov guruhi bolalarida konstruksiyalashga oid ko'nikmalarni shakllantirish	570
<i>Eshonqulova Ma'suda Xabibovna</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida rivojlantirish markazlaridagi ta'limiy faoliyatlarni kuzatish va tahlil qilish metodikasi	573
<i>Fayziyeva Mabudaxon Muxammadjonovna</i>	
Duduqlanuvchi bolalar nutqini rivojlantirishda logopedik texnologiyalarning o'rni	576
<i>Mahkamova Umida Abdusattorovna</i>	
Kurash mashg'ulotlarining o'quvchilarni axloqiy tarbiyalashdagi roli: an'anaviy sportning pedagogik imkoniyatlari	579
<i>Muratov Muzaffar Shermamatovich</i>	
Autizm sindromli bolalarni maktab ta'limiga tayyorlashda muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishda korreksion ishlar	582
<i>Nabiyev Ravshanjon Shavkatjon o'g'li</i>	
Sharq ma'rifatparvarlari va ularning gender tengligi haqidagi qarashlari	586
<i>Norimonova Gulmira Ulug'bek qizi</i>	
Sport vositasi orqali yoshlar o'rtasida ekstremizmning oldini olish yo'llari va mexanizmlari	589
<i>Nosirova Dilnoza Sobirovna</i>	

Sportchilarning individual funksional xususiyatlariga asoslangan mashg'ulot yuklamalarini optimallashtirish yo'llari	593
<i>Olimov Shahobiddin Maribboy o'g'li, Sulaymonova Maktuba Xusan qizi</i>	
Kasbiy sifatlarini takomillashtirishda raqamli texnologiyalar foydalanish	597
<i>Otanazarova Mohira Xamidbekovna</i>	
Biologiya fanining ta'limdagi o'rni va o'qitishdagi muammolar	601
<i>Pulatova Elnora Kadirovna</i>	
Boshlang'ich sinf darsliklaridagi antroponimlarning funksional, leksik, semantik, morfologik tadqiqi	606
<i>Qarshiyeva Gulbahor Shamil qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarda refleksiv ko'nikmalarni shakllantirish metodik muammo sifatida ..	609
<i>Raxmonova Iroda Samijonovna</i>	
Professional Standards for Pre-Service Teachers	613
<i>Sardor Rakhmanov</i>	
Ta'limni raqamlashtirish sharoitida bo'lajak texnologiya o'qituvchilarini kasbiy faoliyatga tayyorlashning pedagogik imkoniyatlari	619
<i>Sayidova Muxtarom Xamidullayevna</i>	
Ingliz tilini o'rgatishda multimodal yondashuv asosida ta'limiy videolardan foydalanish strategiyasi	623
<i>Solijonova Mohlaroyim Abdumalik qizi</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini matn ustida ishlash ko'nikmalarini shakllantirishda interfaol metodlardan foydalanish	628
<i>Sotiboldiyeva Shoxista Jaloliddin qizi, Shodmonqulova Sevara Rahmonqul qizi</i>	
O'quv-tarbiyaviy vaziyatlarni loyihalashtirish asoslarida talabani tarbiyaviy jihatlarini takomillashtirish ..	632
<i>Temirov Ma'ruf Shuhrat o'g'li</i>	
Tikuv buyumlarini konstruksiyalash va modellashtirishning avtomatlashtirilgan tizimlari fani orqali talabalarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishning didaktik imkoniyatlari	638
<i>Umarova Fotima Abduraximovna</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda xalq pedagogikasi vositasida milliy xarakter xususiyatlarini shakllantirish omillari	641
<i>Usmonova Muattar Bahadirjonovna, Hasanboyeva Kamola Dilmurod qizi</i>	
Raqamli ta'lim texnologiyalarning bugungi kunda ta'lim sohasidagi qo'llanilishi	647
<i>Xamroyeva Madina Dadajonovna, Umarov Husan Lazizi o'g'li</i>	
Qurilish materiallari sanoatida innovatsion klasterlarni boshqarishni takomillashtirish	650
<i>Xaydarova E'zoza Shukurullayevna, Li Zin Bo</i>	
Geografiya ta'lim yo'nalishi talabalarini o'qitish metodikasi va kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishga oid tadqiqot ishlarining tahlili	655
<i>Xodjanliyazova Shoxsanam Ergash qizi</i>	
O'tkir Hoshimovning "Tushda kechgan umurlar" romanida inson va uning ruhiyati	660
<i>Xolmatova Ro'zixon Akmaljon qizi</i>	
Talabalarda liderlikni shakllantiruvchi ijtimoiy-pedagogik omillar	663
<i>Xoshimova Muazzamxon Zaynalobidinovna</i>	
Creative Games and Project-Based Learning in Physics Lessons	666
<i>Yorqinbek Abduraimjanovich Mamatokhunov</i>	
Теоретические основы и практическое применение компетентностного подхода в обучении физике	670
<i>Абдулхаким Хакимов</i>	
Роль инклюзивной игровой деятельности в социальной адаптации детей с инвалидностью дошкольного возраста	673
<i>Плиева Руслана Владимировна</i>	
"Beruniy asri" yoxud Beruniyning xarizmatik qobiliyati va uning boqiy ilmiy merosi	676
<i>Saifnazarov Ismoil, Sultonov Tursinboy</i>	
Значение наблюдения и педагогической диагностики в инклюзивном образовании	682
<i>Тургунова Нилуфар Абдусаломовна</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning ekologik dunyoqarashini shakllantirish texnologiyalari	685
<i>Xaydarova Shaxlo Narzullayevna, Azimova Gulmira Xayrullayevna</i>	
Диалог культур в рассказе "Келинка" галины ширяевой: гендерная и этнокультурная перспектива ..	689
<i>Чернова Татьяна Алексеевна</i>	

BOSHLANG'ICH SINFLAR O'QUVCHILARINING ATROF-MUHITGA EKOLOGIK MUNOSABATINI OSHIRISHDA EKSKURSIYA MASHG'ULOTLARINI O'TKAZISHDA RAQAMLI TEKNOLOGIYALARNING O'RNI

UDK 37.06+004

BBK 74.202.5

B 79

Bovanova Umida Abduvahabovna

Katta o'qituvchi, Boshlang'ich ta'lim nazariyasi va metodikasi kafedrası,
Pedagogika fakulteti, Toshkent amaliy fanlar universiteti

Meliqulova Oybahor Farhod qizi

Pedagogika fakulteti, Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi, 3-bosqich talabasi
Toshkent amaliy fanlar universiteti

ORCID: 0009-0009-9659-1071

Annotatsiya: Mazkur maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarining atrof-muhitga nisbatan ekologik munosabatini shakllantirishda ekskursiya mashg'ulotlarining didaktik ahamiyati hamda bu jarayonda raqamli texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari yoritilgan. Ekskursiya darslari o'quvchilarda atrof-muhitni anglash, amaliy bilim va ko'nikmalarni shakllantirishda muhim o'rin tutadi. Ayniqsa, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining (AKT) joriy etilishi bu jarayonni interaktiv, jonli va qiziqarli shaklga keltiradi. Maqolada virtual ekskursiyalar, mobil ilovalar, QR-kodlar, 3D-modellar, dronlar orqali real vaqtli kuzatuv kabi texnologiyalarning ta'limiy samaradorligi tahlil qilingan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, raqamli texnologiyalar ekskursiya mashg'ulotlarini ko'rgazmali va hissiy jihatdan boyitadi, bu esa o'quvchilarning fanlarga bo'lgan qiziqishini oshirib, mustahkam bilim hosil qilishiga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: boshlang'ich sinf, ekskursiya mashg'uloti, raqamli texnologiyalar, virtual ekskursiya, QR-kod, mobil ilovalar, interaktiv dars, AKT, vizual ta'lim, pedagogik yondashuv.

Abstract: This article examines the didactic importance of excursion lessons in shaping the ecological attitude of primary school students toward the environment and explores the possibilities of using digital technologies in this process. Excursion lessons play a crucial role in helping students understand nature and develop practical knowledge and skills. The integration of modern information and communication technologies (ICT) makes the process more interactive, visual, and engaging. The article analyzes the educational effectiveness of tools such as virtual excursions, mobile applications, QR codes, 3D models, and real-time drone-based observation. The results of the study indicate that digital technologies enhance excursion lessons both visually and emotionally, thereby increasing students' interest in subjects and helping to solidify their knowledge.

Key words: primary school, excursion lesson, digital technologies, virtual excursion, QR code, mobile applications, interactive lesson, ICT, visual education, pedagogical approach.

Аннотация: В статье рассматривается дидактическое значение экскурсионной деятельности в формировании экологического отношения учащихся начальных классов к окружающей среде, а также возможности использования цифровых технологий в этом процессе. Экскурсионные занятия играют важную роль в понимании природы, формировании практических знаний и навыков. Особенно внедрение современных информационно-коммуникационных технологий (ИКТ) делает процесс более интерактивным, наглядным и увлекательным. В статье проанализирована образовательная эффективность таких технологий, как виртуальные экскурсии, мобильные приложения, QR-коды, 3D-модели и наблюдение в реальном времени с использованием дронов. Результаты исследования показывают, что цифровые технологии визуально и эмоционально обогащают экскурсии, способствуя повышению интереса учащихся к предметам и закреплению полученных знаний.

Ключевые слова: начальная школа, экскурсия, цифровые технологии, виртуальная экскурсия, QR-код, мобильные приложения, интерактивный урок, ИКТ, наглядное обучение, педагогический подход.

KIRISH

So'nggi yillarda O'zbekiston Respublikasida atrof-muhitni muhofaza qilish, raqamli texnologiyalarni rivojlantirish, xususan sun'iy intellekt (SI) va ta'lim sohalarida bir qator muhim qarorlar va tashabbuslar amalga oshirilmoqda. Jumladan, 2025-yilning "Atrof-muhitni asrash va yashil iqtisodiyot yili" deb e'lon qilinishi ekologik barqarorlikka davlat darajasida katta e'tibor qaratilayotganining yaqqol dalilidir.

Sun'iy intellekt va ta'lim sohalariga oid normativ-huquqiy hujjatlar qatoriga O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 17-fevralda "Sun'iy intellekt texnologiyalarini jadal joriy etish uchun shart-sharoitlar yaratish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-4996-sonli¹ qarori hamda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 14-oktabrdagi "Sun'iy intellekt texnologiyalarini 2030-yilga qadar rivojlantirish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PQ-358-sonli² kiradi.

Hozirgi kunda atrof-muhitda yuz berayotgan turli ekologik ziddiyatlarning oldini olish va chora-tadbirlar ishlab chiqishda ekologik ta'lim va tarbiya masalalarini hal qilish muhim ahamiyat kasb etadi. Bunda quyidagi maqsadlarga erishish lozim:

- jamiyat va tabiatning rivojlanish qonuniyatlarini, ular o'rtasidagi o'zaro munosabatlarni har bir insonga chuqur o'rgatish, zamonaviy fikrlovchi shaxsni tarbiyalash, ishlab chiqaruvchi kuchlarni yo'naltirishda turli tabiiy rayonlarning ekologik holatini inobatga olish;
- kelajak uchun ekologik reja ishlab chiqish va uni amalga oshirishga qodir ekolog-mutaxassislarni tayyorlash;
- har bir inson, jamiyat hamda turli ijtimoiy guruh va qatlamlarning o'zlari yashab turgan muhit bilan umrboqiy muloqotini tabiat va uning boyliklarini asrashga yo'naltirish, bu yo'nalishda malakali kadrlar tayyorlash;
- jamiyat a'zolarining ijtimoiy, madaniy va diniy qarashlari hamda urf-odatlarini rivojlantirishda o'zlari yashab turgan hudud, vodi, to'qayzor, adirlar, tog'lar va soylarning go'zalligini, ularning inson hayoti va salomatligidagi o'zni va ahamiyatini yosh avlodga tushuntirish orqali ularda tabiatga nisbatan mehr-muhabbat uyg'otish;
- ekologik ziddiyatlarning yuzaga kelish sabablari haqida aholiga tushuncha berish, ular orasida ekologik ta'lim va tarbiya ishlarini tashkil etish, ziddiyatlarning oldini olishga doir usullar va chora-tadbirlarni ishlab chiqish va ularni amaliyotda qo'llashga o'rgatish;
- yuqoridagi vazifalarni amalga oshirish bog'cha tarbiyachilari, maktab, o'rta maxsus va oliy o'quv yurtlari o'qituvchilarining turli o'yinlar, filmlar hamda tabiiy va ijtimoiy fanlarni o'qitishda o'zlari yashab turgan hududdagi tabiiy voqealar va ekologik holatlarga bog'lab ta'lim-tarbiya ishlarini olib borishi orqali amalga oshiriladi [6, 44].

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

X–XII asrlarda O'rta Osiyoning buyuk allomalari – Al-Xorazmiy, Al-Forobiy, Abu Rayhon Beruniy, Ibn Sino o'zlarining tarixiy asarlarida yer tuzilishi, suvning ko'payish va kamayish qonuniyatlari, dorivor o'simliklar va hayvonlarning yashash joylari, qiyofasi, ildizlari, rivojlanish davrlaridagi foydali xususiyatlari haqida muhim ma'lumotlar berganlar.

XIX asr boshlarida biogeografiya fanining shakllanishi ekologik ma'lumotlarning ilmiy ravishda to'planishiga katta hissa qo'shdi. Jumladan, A. Gumboldt (1809) o'z tadqiqotlarida turli iqlim sharoitlarida o'simliklarning yashash shakllari farq qilishi holatini ochib bergan.

1 O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 17-fevralda "Sun'iy intellekt texnologiyalarini jadal joriy etish uchun shart-sharoitlar yaratish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-4996-sonli qarori: <https://lex.uz/docs/-5297046>

2 O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 14-oktabrdagi "Sun'iy intellekt texnologiyalarini 2030-yilga qadar rivojlantirish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PQ-358-sonli qarori: <https://lex.uz/docs/-7158604>

Ekologiyada 1930-yillarda yangi yo'nalish – populyatsiyalar ekologiyasi shakllandi. Uning asoschisi ingliz olimi Ch. Elton bo'lib, u “Hayvonlar ekologiyasi” nomli asarida asosiy e'tiborni individual organizmlardan populyatsiyalar darajasiga qaratishni taklif etgan. 1935-yilda esa ingliz olimi A. Tensli “ekosistema” tushunchasini, 1942-yilda esa V. N. Sukachev “biogeotsenoz” atamasini fanga kiritgan.

1983-yilda BMT Bosh kotibi tashabbusi bilan Atrof-muhit va rivojlanish bo'yicha xalqaro komissiya tashkil etildi. Norvegiya bosh vaziri G. X. Bruntland rahbarligida komissiya 1987-yilda “Bizning umumiy kelajagimiz” nomli ma'ruzani e'lon qildi. Ushbu hujjatda global ekologik muammolar iqtisodiy, ijtimoiy va siyosiy muammolardan ajralgan holda hal etilishi mumkin emasligi ta'kidlangan. Komissiya atrof-muhit uchun xavfsiz bo'lgan iqtisodiy va ekologik rivojlanish modeliga o'tishni qo'llab-quvvatlagan.

1992-yil 3–14-iyun kunlari Braziliyaning Rio-de-Janeyro shahrida BMTning Atrof-muhit va rivojlanish bo'yicha konferensiyasi bo'lib o'tdi. Unda 179 ta davlat rahbarlari, hukumat vakillari, ekspertlar, nodavlat tashkilotlar, ilmiy doiralar va biznes vakillari ishtirok etdilar. O'zbekiston Respublikasi Rio deklaratsiyasini ratifikatsiya qildi hamda Iqlim o'zgarishi to'g'risidagi konvensiya va Biologik xilma-xillik to'g'risidagi konvensiyalarga qo'shildi.

1998-yilda Barqaror rivojlanish konsepsiyasi ishlab chiqildi, 1999-yilda esa Barqaror rivojlanishning milliy strategiyasi qabul qilindi. 2002-yilda “XXI asrga Kun tartibi” O'zbekistonda amaliyotga joriy qilindi. Shu tariqa barqaror rivojlanishni ta'minlash O'zbekistonning ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylandi.

Pedagogik sohada Lev Vygotskiy va Jan Piaje konstruktivistik yondashuv orqali bolalarning tajribani amaliyot asosida o'zlashtirishga moyilligini asoslab bergan (Vygotsky, 1978). Ekskursiyalar ushbu faoliyatning tabiiy shakli hisoblanib, bola real ob'ektni kuzatadi, unga tegadi, sezadi va tahlil qiladi. Bu uslub empirik-idrokiy yondashuvga asoslanadi.

Konstantin Dmitrievich Ushinskiy (1824–1870) – rus pedagogi, bolani atrof-muhit orqali tarbiyalash g'oyasini ilgari surgan. U “Tabiat – bu eng buyuk o'qituvchi” degan fikrni ilgari surgan va ekskursiyalar orqali bolada kuzatuvchanlik, tafakkur va hissiy tushunchalar shakllanishini urg'ulagan.

Anton Semyonovich Makarenko (1888–1939) – sovet pedagogi. U ekskursiyalarni jamoaviy tarbiya vositasi sifatida baholagan. Tabiat bilan bevosita muloqot orqali bolada ijtimoiy mas'uliyat va mehnatga mehr shakllanishini asoslagan.

Vasiliy Sukhomlinskiy (1918–1970) – ukrain pedagogi, “Tabiat qo'ynida tarbiya” konsepsiyasini ilgari surgan. U tashqi ekskursiyalar bolalarda estetik did, ekologik hissiyot va mehr-oqibatni rivojlantirishini ta'kidlagan. Ushbu g'oyalar “Qalb tarbiyasi” asarida keng yoritilgan.

John Dewey (1859–1952) – amerikalik pedagog, tajriba asosidagi ta'lim tarafdori. Ekskursiyani “learning by doing” – ya'ni “amaliy o'rganish” metodikasining ajralmas qismi sifatida ko'rgan. Uning fikricha, ekskursiyalar orqali bola hayotiy bilim va tanqidiy tafakkurni o'zlashtiradi.

O'zbek olimlaridan To'raqulova G. M. ekologik tarbiya sohasida tadqiqot olib borgan. U boshlang'ich ta'limda ekologik ekskursiyalarni tashkil etish metodikasini ishlab chiqqan va bolalarning tabiatni o'rganish orqali ekologik madaniyatni egallashini ta'kidlagan. Shuningdek, Kadirova M. S., Juraeva R. X., Maxkamova D. K. kabi tadqiqotchilar ekskursiyalarni ekologik ongni shakllantirishda didaktik vosita sifatida tahlil qilganlar. Ular O'zbekiston maktablari uchun ekskursiya asosidagi dars ishlanmalariga oid metodik qo'llanmalar muallifi hisoblanadilar.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Zamonaviy ta'lim jarayoni axborot texnologiyalarining keng joriy etilishi bilan tubdan o'zgarib bormoqda. Ayniqsa, boshlang'ich sinf bosqichida ta'lim sifati va samaradorligini oshirishda yangi pedagogik metodlar, raqamli vositalar va interaktiv yondashuvlarning ahamiyati ortib bormoqda. Bu bosqich o'quvchilarining psixologik va fiziologik xususiyatlari ularning bilimga bo'lgan qiziqishini amaliyot orqali shakllantirishni talab etadi. Shu sababli atrof-muhitga oid ekologik bilimlarni oshirishda ekskursiya mashg'ulotlari – ya'ni darsdan tashqari o'rganish shakllari – boshlang'ich ta'limda alohida o'rin egallaydi.

Ekskursiya mashg'ulotlari orqali o'quvchilar atrof-muhit bilan bevosita tanishadilar, tabiiy va ijtimoiy jarayonlarni amaliy ravishda kuzatadilar, o'rganilayotgan mavzularni hayotiy misollar orqali idrok etadilar. Bunday faoliyat shakli ularning estetik, ekologik va madaniy dunyoqarashini kengaytiradi. Ammo zamonaviy davrda ekskursiyalarni tashkil etishda faqat an'anaviy usullar bilan cheklanib qolish yetarli emas. Texnologik taraqqiyot maktab ta'limi uchun yangi imkoniyatlarni taqdim etmoqda.

O'quvchilarda atrof-muhitga nisbatan ekologik munosabatni shakllantirishda raqamli texnologiyalar yordamida tashkil etilgan ekskursiyalar muhim va samarali metod hisoblanadi. Bugungi kunda virtual ekskursiyalar, QR-kodlar asosida tuzilgan interaktiv xaritalar, mobil ilovalar orqali qo'shimcha ma'lumotlar olish, dronlar yordamida ob'ektlarni kuzatish, 3D-modellar asosida tarixiy obidalarni o'rganish kabi texnologik imkoniyatlar mavjud. Ular ekskursiya mashg'ulotlarini yanada jonli va ta'sirchan shaklga keltiradi. Ayniqsa, geografik jihatdan

uzoq joylardagi ob'yektlar bilan tanishishda yoki noqulay ob-havo sharoitida an'anaviy ekskursiyalarni o'tkazishning imkonini bo'lmagan holatlarda raqamli texnologiyalar katta qulaylik yaratadi.

Shu munosabat bilan, ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun ekskursiya mashg'ulotlarini o'tkazishda raqamli texnologiyalardan foydalanishning metodik asoslari, samaradorlik darajasi hamda amaliy tavsiyalari ilmiy-nazariy nuqtai nazardan tahlil qilinadi. Maqsad – ta'lim jarayonini vizuallashtirish va hissiy faoliyatni kuchaytirish orqali o'quvchilarning bilim olishga bo'lgan qiziqishini oshirishdir.

Ta'limning ilk bosqichlarida o'quvchilarda dunyoqarashni shakllantirish, tabiat va jamiyat hodisalari to'g'risidagi tasavvurlarni boyitish, amaliy bilim va ko'nikmalarni rivojlantirishda ekskursiya mashg'ulotlari muhim rol o'ynaydi. Ekskursiya darsi – bu o'quvchilarning bilish ehtiyojini amaliy faoliyat bilan uyg'unlashtirishga qaratilgan dars shaklidir. Mashg'ulotlar, odatda, ochiq havoda yoki muayyan ob'yektlarda – muzeylar, tabiat qo'riqxonalari, tarixiy yodgorliklar, ishlab chiqarish korxonalari va boshqa joylarda tashkil etiladi.

Didaktik nuqtai nazardan, ekskursiya mashg'ulotlari quyidagi vazifalarni bajaradi:

- nazariy bilimlarni amaliyot bilan bog'lash;
- o'quvchilarning kuzatuvchanlik, tafakkur va mulohaza yuritish qobiliyatlarini rivojlantirish;
- vizual tasavvurni kengaytirish va ongli idrokni shakllantirish;
- mustaqil o'rganish, xulosa chiqarish va fikr bildirishga undash.

TAHLIL VA NATIJALAR

Yangi pedagogik paradigmalarda faoliyatga asoslangan ta'lim (Activity-Based Learning) hamda loyiha asosida o'qitish (Project-Based Learning) modellarida ekskursiyalar integrallashgan holda qo'llaniladi. Bunda o'quvchilar nafaqat tayyor bilimni oladilar, balki uni ishlab chiqish, baholash va taqdim etish jarayonida faol ishtirok etadilar. Ta'lim tizimi iqtisodiy o'sish va yangi mehnat munosabatlari bilan ajralib turadigan raqamli asrga ishonchli o'tishni ta'minlashi kerak. Muntazam jarayonlarni bajaruvchi sun'iy intellekt texnologiyalari mehnat bozorida mustahkam o'rin egallashi lozim ^[4, 387].

Zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari ta'limda interaktivlikni oshiradi, ko'rgazmalilikni kuchaytiradi va o'quvchini mustaqil bilim olishga yo'naltiradi. Ekskursiya mashg'ulotlarida raqamli texnologiyalarni joriy etish quyidagi ustunliklarni beradi:

- Virtual ekskursiyalar – geografik yoki ob-havo sharoitlari sababli borish imkonini bo'lmagan joylarni 360° vizual formatda ko'rish imkonini beradi (masalan, Google Earth, National Geographic Kids, VR muzeylar).
- Mobil ilovalar – QR-kod yoki AR texnologiyalar yordamida obyektlar haqida interaktiv ma'lumot olish imkonini yaratadi (masalan, Nature Walk, Seek by iNaturalist).
- 3D-modellar – tarixiy, geografik va biologik obyektlarni hajmli, animatsion ko'rinishda tasvirlash orqali bolalarning vizual idrokini kengaytiradi.

Dronlar orqali real kuzatuv – masofadan turib, o'rmonlar, daryolar, yer osti boyliklari yoki yirik inshootlarni onlayn kuzatish imkonini beradi.

Bunday vositalar orqali o'quvchilarda:

- joy va makon haqidagi tasavvurlar kengayadi;
- mavzuga nisbatan motivatsiya ortadi;
- mustaqil fikrlash, savol berish va izlanish ko'nikmalari shakllanadi.

Raqamli texnologiyalarga asoslangan ekskursiya modeli

Ekskursiya turi	Raqamli texnologiya	O'quvchilarda rivojlanadigan ko'nikmalar
Botanika bog'iga ekskursiya	"PlantNet" ilovasi orqali o'simliklarni aniqlash	Kuzatuvchanlik, tahlil qilish, sintez qilish
Muzey ekskursiyasi	QR-kodli interaktiv gid tizimi	Tarixiy tafakkur, faktlar asosida fikrlash
Tarixiy obidalar virtual safari	Google Expeditions, 3D-modellar	Vizual xotira, makon-idrok, tushunish
Tabiat qo'riqxonasi (ekologik dars)	Dronlar orqali onlayn efir	Atrof-muhitni tushunish, ekologik madaniyat

Yuqoridagi jadvalda keltirilgan ekskursiya mashg'ulotlari zamonaviy raqamli texnologiyalar yordamida tashkil etilishi orqali o'quvchilarda ko'plab muhim kompetensiyalarni shakllantirish imkoniyati yaratiladi. Masalan, botanika bog'iga uyushtiriladigan ekskursiya davomida "PlantNet" ilovasi yordamida o'simliklarni aniqlash orqali o'quvchilar jonli tabiat bilan bevosita tanishadi, mustaqil izlanish olib boradi va ilmiy tahlil asoslarini egallaydi. Bu jarayon ularda kuzatuvchanlik, o'zaro taqqoslash, tasniflash va umumlashtirish kabi ko'nikmalarni rivojlantiradi.

Muzey ekskursiyasida esa QR-kodli interaktiv gid tizimidan foydalanish orqali tarixiy ob'ektlar haqida audio yoki vizual ma'lumotlarni olish imkoniyati yaratiladi. Bunday yondashuv o'quvchilarda tarixiy tafakkur, sabab-oqibat munosabatini tushunish, faktlarni tahlil qilish va ulardan to'g'ri xulosa chiqarish ko'nikmalarini mustahkamlaydi.

Tarixiy obidalar bilan virtual tanishuv esa, ayniqsa, geografik yoki moliyaviy jihatdan tashrifi qiyin bo'lgan joylarni o'rganishda samarali vosita bo'lib xizmat qiladi. Google Expeditions yoki 3D-modellar yordamida tashkil etilgan virtual sayohatlar o'quvchilarda makon tasavvuri, tarixiy joylarni anglash va ularni vizual xotirada mustahkamlashga xizmat qiladi. Bu esa ta'limiy mazmunni jonlantirib, ongli idrokni kuchaytiradi.

Shuningdek, tabiat qo'riqxonalari oid ekologik ekskursiyalarda dronlardan foydalanish orqali o'quvchilar jonli efirda hayvonot va o'simlik dunyosi, tabiiy landshaftlarni bevosita kuzatish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bu usul nafaqat qiziqarli, balki ekologik madaniyatni, atrof-muhitga nisbatan mas'uliyat hissini shakllantirishda ham samarali hisoblanadi.

Umuman olganda, har bir ekskursiya turi uchun tanlangan raqamli texnologiyalar bolalarning yoshiga mos, didaktik maqsadlarga yo'naltirilgan va amaliy foyda keltiruvchi vosita sifatida xizmat qiladi. Bu esa ekskursiya mashg'ulotlarini nafaqat vizual va qiziqarli, balki maqsadli, mazmunli va samarali shaklga keltirishga xizmat qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Ta'lim poydevori qanchalik mustahkam bo'lsa, kelajak shunchalik barqaror bo'ladi. Ekologik ta'lim va tarbiya bolaning atrof-muhiti, tevarak-atrofi va istiqboli haqidagi tasavvurlari bilan chambarchas bog'liqdir ^[7]. Yuqorida olib borilgan tahlillar asosida xulosa qilish mumkinki, boshlang'ich sinf o'quvchilarining atrof-muhitga ekologik munosabatini oshirishda ekskursiya mashg'ulotlari nafaqat bilish faoliyatini faollashtiradi, balki ta'limiy jarayonni hayotga yaqinlashtirish va amaliy ko'nikmalarni shakllantirishda ham beqiyos o'rin tutadi.

Bugungi kunda ta'limning raqamli transformatsiyasi ekskursiya mashg'ulotlariga ham yangi yondashuvlarni olib kirmoqda. Raqamli texnologiyalar yordamida ekskursiyalarni interaktiv, vizual va o'quvchilarning yosh psixologiyasiga mos shaklda tashkil etish imkoniyatlari kengaymoqda. So'nggi yillarda paydo bo'lgan integratsiyalashgan ta'lim texnologiyalari, kognitiv yondashuv, muammoli ta'lim texnologiyasi, intellekt kartalari asosidagi ta'lim metodlari o'quvchining idrok va fikrlash faoliyatini rivojlantirishga xizmat qilmoqda ^[5, 565].

Virtual sayohatlar, QR-kodli o'rganish, AR/VR texnologiyalar va mobil ilovalar orqali o'quvchilar ekskursiya ob'ektlari bilan nafaqat bevosita, balki bilvosita ham tanishish imkoniyatiga ega bo'lmoqda. Bu esa dars mazmunini chuqurlashtiradi, fanlararo integratsiyani kuchaytiradi hamda o'quvchilarning mustaqil fikrlash, tahlil qilish va amaliyotga tatbiq etish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Tavsiya etiladi:

- Boshlang'ich ta'lim tizimida ekskursiya mashg'ulotlariga raqamli texnologiyalarni integratsiyalash bo'yicha metodik qo'llanmalar ishlab chiqilsin va ularni o'qituvchilarga tarqatish yo'lga qo'yilsin.
- O'qituvchilarning texnologik savodxonligini oshirish maqsadida ularni raqamli pedagogika bo'yicha malaka oshirish kurslariga jalb etish tavsiya etiladi.
- Har bir fan bo'yicha raqamli ekskursiya modullari (video, mobil ilova, interaktiv xarita, testlar) ishlab chiqilib, maktablar o'quv rejasiga integratsiya qilinsin.
- Ota-onalar bilan hamkorlikda tashkil etiladigan ekskursiyalarda mobil texnologiyalarni yordamchi vosita sifatida qo'llash uchun amaliy qo'llanmalar ishlab chiqilsin.
- Ekskursiya mashg'ulotlarining samaradorligini baholashda o'quvchi refleksiya, interaktiv testlar va ijodiy topshiriqlar asosida tahlil qilish usullari keng joriy etilsin.

Umuman olganda, boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun ekskursiya mashg'ulotlarini raqamli texnologiyalar bilan uyg'unlashtirish – ta'lim jarayonini zamonaviylashtirish, o'quvchilarning bilimga bo'lgan qiziqishini kuchaytirish va ularni real hayotga tayyorlash yo'lida muhim bosqichlardan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Sun'iy intellekt texnologiyalarini jadal joriy etish uchun shart-sharoitlar yaratish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-4884-sonli qarori. 2020-yil 6-noyabr.: <https://lex.uz/docs/-5297046>
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Sun'iy intellekt texnologiyalarini 2030-yilgacha rivojlantirish strategiyasi" to'g'risidagi PQ-358-sonli qarori.: <https://lex.uz/docs/-7158604>
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Ta'lim-tarbiya tizimini yanada takomillashtirishga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-4884-sonli qarori. 2020-yil 6-noyabr.: <https://lex.uz/ru/docs/-5085887?ON-DATE=31.05.2023&ONDATE2=26.03.2021&action=compare>
4. Yuldasheva G. T., Akmalova N. B. Raqamli texnologiyalarning ta'limdagi o'rni. – International scientific and practical conference "New methods and innovations in the integration of disciplines of mathematics and information technology", 2025-yil 18-aprel. https://ilmiyanjumanlar.uz/uploads/conferences/0071/71_i_20250426_211741_3.42.pdf
5. Bovanova U. A. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining atrof-muhitga ekologik ijobiy munosabatini oshirishda ta'lim texnologiyalarining ahamiyati. – Toshkent amaliy fanlar universiteti: "Ilm-fan taraqqiyoti: muammo va istiqbollar" II an'anaviy xalqaro ilmiy-amaliy konferensiyasi, 2024-yil 17-dekabr.
6. Izzatullayev I. Z., Sultonov R. M., Fayzullayev B., Niyazova O. B. "Ekologiya" fanidan o'quv-uslubiy majmua. – Samarqand, 2010-yil.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. №6

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.